

§ 20	267
§ 21	276
§ 22	297
Díl 2 Fyzické osoby	305
Oddíl 1 Obecná ustanovení	305
§ 23	305
§ 24	314
§ 25	321
§ 26 Důkaz smrti	325
§ 27	330
§ 28	331
§ 29 Změna pohlaví	332
§ 30 Zletilost	346
Nezletilí	352
§ 31	352
§ 32	360
§ 33	368
§ 34	373
§ 35	377
§ 36	384
§ 37 Přiznání svéprávnosti	388
Oddíl 2 Podpurná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat ...	394
Předběžné prohlášení	
§ 38	394
§ 39	401
§ 40	404
§ 41	406
§ 42	407
§ 43	410
§ 44	411
Nápomoc při rozhodování	412
§ 45	412
§ 46	417
§ 47	420
§ 48	423
Zastoupení členem domácnosti	424
§ 49	424
§ 50	426
§ 51	428
§ 52	429
§ 53	430
§ 54	431
Omezení svéprávnosti	432
§ 55	432
§ 56	439
§ 57	441
§ 58	444
§ 59	445
§ 60	448

§ 61	449
§ 62	451
§ 63	453
§ 64	454
§ 65	455
Oddíl 3 Nezvěstnost	458
§ 66	458
§ 67	461
§ 68	464
§ 69	466
§ 70	467
Oddíl 4 Domněnka smrti	468
§ 71	468
§ 72	473
§ 73	474
§ 74	475
§ 75	477
§ 76	479
Oddíl 5 Jméno a bydliště člověka	482
Jméno člověka a jeho ochrana	482
§ 77	482
§ 78	488
§ 79 Pseudonym	494
§ 80 Bydliště	496
Oddíl 6 Osobnost člověka	501
Pododdíl 1 Obecná ustanovení	501
§ 81	501
§ 82	522
§ 83	539
Pododdíl 2 Podoba a soukromí	546
§ 84	546
§ 85	548
§ 86	550
§ 87	556
§ 88	558
§ 89	562
§ 90	565
Pododdíl 3 Právo na duševní a tělesnou integritu	566
§ 91	566
§ 92	572
Zásah do integrity	573
§ 93	575
§ 94	581
§ 95	584
§ 96	586
§ 97	588
§ 98	592
§ 99	595

§ 100	597
§ 101	600
§ 102	602
§ 103	603
Pododdíl 4 Práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu	605
§ 104	605
§ 105	611
§ 106	614
§ 107	617
§ 108	618
§ 109	619
§ 110	621
Pododdíl 5 Nakládání s částmi lidského těla	622
§ 111	622
§ 112	626
Pododdíl 6 Ochrana lidského těla po smrti člověka	629
§ 113	629
§ 114	637
§ 115	639
§ 116	639
§ 117	641

PŘEDMLUVA HLAVNÍCH AUTORŮ

„Skutečně ukončené mínění jest obmezené.“
Emanuel Tilsch, *Aforismy a myšlenky*

Laskavé právnické veřejnosti předkládáme k používání komentář k novému občanskému zákoníku – k zákonu, který spolu s navazující legislativou znamená největší změnu a rovněž obrodu našeho soukromého práva od roku 1950. *Jedním z cílů tohoto komentáře je snaha pomoci uvedenému přerodu.* Jedná se o první pokus o komplexní komentářové podchycení nové úpravy a – jak bychom si přáli – i o pokus, jehož výsledkem má být nejpodrobnější souhrnné pojednání o soukromém právu, které kdy na našem území vzniklo.

Svazek, který máte v rukou, je věnován ustanovením § 1 až 117 a čítá téměř 700 stran. To naznačuje i zevrubnost výkladu, se kterou se k práci na komentáři přistupovalo, a následně i počet a rozsáhlost dalších svazků, jež by měly brzy následovat. Je pravdou, že naše právnická veřejnost není příliš zvyklá na takto rozsáhlé odborné texty. Jistým (byť osamoceným) předobrazem je v tomto ohledu prvorepublikový Roučkův a Sedláčkův komentář k obecnému zákoníku občanskému. Zdálo by se proto, že psát rozsáhlé komentáře (či jiná právnická pojednání) je v dnešní době zbytečné. Přesto se domníváme, že potřeba velkých komentářů přetrvává i dnes. Ostatně i stávající právní praxe postrádá větší oporu v odborné literatuře, což se projevuje dnes bohužel okřídleným rčením „kde začíná problém, končí komentář“. Tato potřeba je navíc umocněna právě přijetím nového kodexu. V okolních zemích (Německo, Rakousko, Polsko) mají velké komentáře či jim naroveň postavená díla dlouhou tradici. Chceme proto pomoci založit podobný trend i u nás a poskytnout české právnické veřejnosti stejný komfort, na jaký jsou zvyklí naši kolegové v zahraničí a jaký ostatně považují za naprostou samozřejmost.

Naší snahou bylo napsat komentář, který bude *prakticky využitelný a uživatelsky příjemný*, zároveň však bude vycházet z pevných teoretických základů. Snažili jsme se proto skloubit praktičnost s jasným ukotvením jednotlivých institutů v teoretickém podhoubí. Uživatelský komfort posiluje strukturované členění textu usnadňující orientaci v něm a grafické zvýraznění klíčových slov.

Zárukou kvality každého komentáře je složení jeho autorského kolektivu. Dovolujeme si tvrdit, že v tomto ohledu přálo předkládanému komentáři štěstí zcela mimořádně. Při skládání autorského kolektivu jsme měli před očima jedinou podmínku: erudici toho kterého autora ve svém oboru. Proto je v našich řadách několik dlouholetých aktivních členů rekodifikační komise (resp. jejího nejužšího jádra) a také těch, kteří se na přípravě zákona bezprostředně podíleli jiným způsobem. Rada našich kolegů dnes působí v Komisi pro aplikaci nové civilní legislativy při Ministerstvu spravedlnosti – tzv. KANCL. Svými znalostmi přispěli ke zdaru společné věci soudci (včetně soudců Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu), advokáti, notáři, podnikoví právníci a samozřejmě lidé z akademické sféry. Zastoupení všech právnických profesí je zřejmě tou nejlepší zárukou, že dílo nebude psáno ani suše teoreticky (bez znalostí praxe), ani povrchně (bez znalosti teoretických východisek a inspiračních zdrojů).

Byť se mnozí autoři komentáře více či méně podíleli na tvorbě nového občanského zákoníku, byl základní směrnicí při psaní kritický přístup k zákonnému textu. To však neznamená kritiku za každou cenu, která někdy přerůstá až v karikaturu zákona, nýbrž poctivé vypořádání se s interpretačními a aplikačními problémy. Text zákona je základní surovina, ze které až právní dogmatika musí dotvořit co možná koherentní systém principů a pravidel. Nutně tak platí, že zákon je moudřejší, než zákonodárce (Thöl, Radbruch).

Vedení kolektivu čítajícího přes padesát autorů, jejichž tvůrčí a myšlenkový potenciál je obrovský, s sebou samozřejmě nese určitá rizika. Hlavním z nich je fakt, že *na řadu otázek mají naši kolegové různé (rozdílné) názory*. Udržet proto myšlenkovou koherenci komentáře jako celku se leckdy zdálo být nadlidským úkolem. Přesto míníme, že názorová stejnorodost není sama o sobě kladem. Pokud proto čtenář v komentáři tu a tam objeví na stejné či podobné otázky různé odpovědi, necht' není znepokojen. *Rozporům jsme nebránili a víme o nich. Vždy jsme však chtěli dosáhnout toho, aby autoři pro své názory přinesli rozumné a věcné argumenty*. Na odlišné názory různých autorů jsme se snažili vždy poukázat. Zároveň jsme ze všech sil bránili teoretickým disputacím, jejichž výsledky mají pro praxi jen efemérní (či dokonce žádnou) důležitost.

Nový občanský zákoník navazuje na zdejší tradice a vrací do našeho práva osvědčené soukromoprávní instituty. Tím narovnává dosavadní neuspokojivý stav. Přechod na nový kodex však není cestou jednoduchou, mechanickou. Bude nutně spojen se změnou právního myšlení, se změnou nazírání na soukromé právo jako takové, se snahou vrátit se ke kořenům. Po roce 1950 začala naše civilistika pod vlivem dobové ideologie postupně opouštět zažitě modely. Trivializace tehdejšího – tzv. středního – občanského zákoníku (a o to více zákoníku z roku 1964) s sebou často nesla i trivializaci dogmatiky a právní vědy. Odtržení od příbuzných právních řádů, od jejich právní vědy a bohaté judikatury přivedilo následný úpadek české civilistiky. Ojedinelé výjimky na tomto trendu nemohly nic změnit. Je zajímavé, že obdobný posun nebyl zdaleka tak patrný v některých dalších zemích socialistického bloku. Jmenovat lze především Polsko, kde bez ohledu na politickou situaci vznikl v roce 1964 kodex, který zásadně ctil a respektoval evropské civilistické tradice. Bez ohledu na to, že někteří členové rekodifikační komise sympatizovali s tehdejšími režimem, byla pro ně při pracích na zákoníku na prvním místě kvalita výsledného díla. Často se tak tvrdí, že stále platný polský kodex měl až do demokratických změn koncem osmdesátých let dvacátého století tradiční a kvalitní jádro, na němž byl umístěn ideologický nános. Bez ohledu na čas nesvobody se však v Polsku kontinuálně vyvíjela civilistika a vznikala zde řada zásadních a vynikajících děl. Právě v této době byly položeny základy monumentálního Systému civilního práva (*System Prawa Cywilnego*), dnes existujícího pod názvem Systém soukromého práva (*System Prawa Prywatnego*) a aktuálně čítajícího 22 svazků a přes 22 tisíc stran.

Česká republika je příliš malou zemí na to, aby mohla mít zcela izolovaný právní systém. Velikost země je limitem např. pro počet akademiků, kteří se zabývají právem do hloubky, pro počet soudů i případů, které řeší, což z povahy věci neumožňuje intenzivní rozvoj judikatury. Úspěšné země velikosti České republiky nebo menší proto zpravidla čerpají inspiraci z příbuzných právních řádů. Vzorem zde může být Švýcarsko, jehož právní nauka i praxe intenzivně pracuje přinejmenším s německou, rakouskou, francouzskou a italskou doktrínou a judikaturou, které kriticky využívá k rozvoji vlastního právního řádu. Koneckonců i velké státy, dokonce velmoci, při zavádění moderního práva přebíraly zahraniční modely (např. Japonsko, Turecko apod.). Nový občanský zákoník opět ukotvuje české soukromé právo do kontinentální, zejména středoevropské právní tradice; to je jeden z jeho nejvýznamnějších přínosů. *I tímto komentářem se snažíme opět navázat zprerhaná vlákna*. K tomu nám pomáhá nejen studium inspiračních zdrojů a literatury k nim, nýbrž i snaha o ověření našich názorů jejich porovnáním s výstupy zahraniční literatury a judikatury.

Vzali jsme na sebe nelehký úkol: připravit komentář k nejrozsáhlejšímu českému zákonu všech dob, který je zároveň výrazným odpoutáním se od bezprostřední vlastní minulosti. Práce to byla a samozřejmě stále je a bude nesmírně krásná a obohacující, leč místy velmi obtížná. Krom jiných je tu riziko, že právnícká veřejnost některé zde uvedené názory –

byť předkládané až po dlouhém studiu, pečlivých komparacích, nekončících polemikách, někdy i prudkých sporech – zcela odmítne, popř. v lepším případě modifikuje. Jsme si tohoto rizika vědomi, bereme je na sebe a v žádném případě si nečiníme nárok na správnost a úplnost našich závěrů. Trefně tuto myšlenku vyjádřil v jednom ze svých aforismů (viz motto této předmluvy) již dávno Emanuel Tilsch, česká civilistická hvězda působící na přelomu 19. a 20. století. Rozdíl mezi *law in books* a *law in action* je totiž přirozený a věčný. Právo je živý útvar, vyvíjející se v závislosti na řadě faktorů; útvar, který se vzpírá jakémukoli svazování a škatulkování.

Jakým směrem se tedy nakonec vydá česká právní praxe (i teorie) při hledání nových cest civilního práva, záleží pouze na ní samé. Tento komentář nemůže na počátku udělat nic víc, než pomoci k vykročení správnou nohou a poukázat na rizika, která na této cestě čekají.

Všem čtenářům přejeme při práci s komentářem mnoho úspěchů.

Zároveň děkujeme za napsání předmluvy panu JUDr. Jiřímu Pospíšilovi a panu JUDr. Miloši Tomsovi, CSc.

V Majetíně a Velké Bystřici, září 2013

Filip Melzer a Petr Tégel
vedoucí autorského kolektivu

SEZNÁMENÍ SE STRUKTUROU KOMENTÁŘE

Požadavky, které jsme na tento komentář kladli, lze popsat snadno; obtížné je jich však dosáhnout. Představují cíl, ke kterému směřujeme, byť jsme si velmi dobře vědomi, že přinejmenším při prvním vydání komentáře je nerealizovatelný. Tento komentář by měl zejména: 1) vysvětlit příslušnou materii v celé její šíři a ve všech souvislostech, 2) poukázat na existující interpretační a aplikační problémy, 3) představit možná východiska a na základě korektních právních argumentů navrhnout nejvíce vyhovující řešení a 4) uvést předložené názory do souvislostí existující nauky české i zahraniční.

Uvedeným cílům tohoto komentáře odpovídá jeho celková struktura i členění výkladu k jednotlivým ustanovením.

V úvodu prvního svazku komentáře je nejprve pojednáno o **vývoji prací na novém občanském zákoníku** a poté i o **moderních dějinách kodifikace soukromého práva** na území dnešní České republiky vůbec. V komentáři k vlastním ustanovením zákona se často odkazuje na jednotlivé legislativní akty (např. na třetí dílčí novelu k OZO); úvodní výklad proto dovolí čtenáři lépe přiblížit význam a účel těchto právních předpisů.

Zejména v prvních letech účinnosti OZ bude hrát velkou roli **důvodová zpráva** k zákoníku, byť ji na druhou stranu nelze přeceňovat, neboť má význam zejména v rámci tzv. subjektivně historického výkladu (viz komentář k § 2). Z tohoto důvodu se jevílo nezbytné důvodovou zprávu začlenit přímo do komentáře, nikoli na ni jen odkazovat. K zařazené důvodové zprávě je však třeba uvést jednu významnou připomínku. Důvodovou zprávou je striktně vzato jen text, který byl součástí vládního návrhu zákona (sněmovní tisk č. 362 z roku 2011). Při projednávání v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR však došlo k několika podstatným změnám návrhu. Proto ministerstvo spravedlnosti požádalo prof. Eliáše o aktualizaci důvodové zprávy, kterou následně zveřejnilo jako tzv. konsolidovanou verzi. Je třeba poukázat na to, že tuto konsolidovanou verzi zvláště neprojednávala ani rekodifikační komise, ani vláda. Je však autorizovaná ministerstvem spravedlnosti jako předkladatelem návrhu OZ, a proto uvádíme právě toto znění důvodové zprávy. Před vlastním komentářem jednotlivých paragrafů OZ je zařazena **obecná část** důvodové zprávy. Zde je třeba upozornit zejména na vysvětlení terminologie zákona, např. používání ustálených sousloví pro vyjádření právních fikcí nebo vyvratitelných a nevyvratitelných domněnek (viz obecnou část důvodové zprávy). **Zvláštní část** důvodové zprávy je vždy přiřazena k tomu ustanovení, jehož se týká.

Stěžejní částí je **komentář k jednotlivým paragrafům OZ**. Tento komentář má ustálenou strukturu. Je uveden **důvodovou zprávou** k příslušnému ustanovení. Následuje uvedení **ustanovení dosavadních předpisů** (zejména OZ 1964, ObchZ, ZoR), která jsou komentovaným ustanovením nahrazována, a **přehled literatury** vztahující se právě k tomuto ustanovení, pokud může poskytnout podrobnější vhled do dané problematiky. Literatura zařazená k jednotlivým ustanovením nepředstavuje vyčerpávající soubor pramenů. Proto je třeba zvláště zdůraznit, že uváděny jsou jen nejvýznamnější zdroje. Obecně je vhodné poznamenat, že v širším smyslu jsou použitelné – samozřejmě s přihlédnutím k době jejich vzniku – dosavadní české a československé učebnice a komentáře k hlavním kodexům (OZ 1964, ObchZ, ZoR, OSŘ atd.). Při práci s těmito prameny je však třeba mít na paměti, že nový občanský zákoník znamená zásadní změnu paradigmat našeho soukromého práva. Práce s dosavadní literaturou by tak měla být obezřetná.

Text komentáře má být uživatelsky příjemný. Vzhledem k tomu, že je často relativně rozsáhlý, byla snaha jej co možná nejvíce strukturovat, aby orientace v něm byla co nejsnazší. Tomu má pomoci i uvedení **osnovy výkladu** u každého rozsáhlejšího výkladu. Samotný text je členěn a jsou v něm tučně zdůrazněna klíčová slova, resp. zásadní závěry.

Nový občanský zákoník nevznikl ve vzduchoprázdnu. Je součástí pojetí soukromého práva, které má své dávné kořeny. K těmto kořenům je nutno vedle římského práva řadit přinejmenším středoevropské soukromoprávní myšlení, tj. jeho systém, základní instituty, terminologii. Často je výklad jednotlivých ustanovení uveden popisem **geneze příslušného institutu**. Není to však samoúčelné, nýbrž činí se tak v těch případech, kdy je to nezbytné pro pochopení dnešního práva – buď pro uvědomění si shody s dřívějším právním stavem, nebo naopak odlišností. Praktický význam spočívá zejména v důsledcích pro použitelnost starší literatury a judikatury, na kterou se v pozitivním případě odkazuje.

Začlenění nejen jednotlivých názorů uvedených v komentáři, ale i české právní dogmatiky vůbec do kontextu přinejmenším středoevropské civilistiky je jedním z nejvýznamnějších úkolů dnešní právní vědy. Ke splnění tohoto úkolu je nezbytné řádné citování zdrojů, o což se tento komentář velmi zasazuje. Řadu právních institutů máme společných s **příbuznými právními řády** (zejména středoevropských zemí). Je nezbytné poukázat na výsledky, ke kterým došla tamější právní dogmatika, neboť její argumentace může být použitelná i v našem právním prostředí; hloubka diskuze a její detailnost je přitom často neskonale větší, než je tomu u nás. I v tomto případě není odkaz na zahraniční literaturu projevem povýšenosti autora, nýbrž poukazem na zdroje a řešení, ze kterých je možné čerpat.

Zvláště významné literární zdroje, které se vztahují k více ustanovením, jsou citovány ve zkratkách, které jsou uvedeny v seznamu zkratek. Ve zkratkách jsou uváděny též názvy základních právních předpisů (viz tamtéž).

V české komentářové literatuře je zvykem uvádět **soudní judikaturu** až v samotném závěru komentáře k jednotlivým ustanovením. Tento přístup v souladu s praxí např. v Německu, Rakousku, Švýcarsku nebo Polsku opouštíme. Považujeme za vhodnější poukázat na příslušná soudní rozhodnutí přímo v textu komentáře v rámci analýzy konkrétního problému s tím, že zde by měla být zároveň i kriticky zhodnocena jako jakékoli jiné relevantní názory.

Zvláštní přístup byl zvolen ve vztahu k přechodným ustanovením. Vzhledem k tomu, že tato pravidla budou důležitá již od počátku účinnosti kodexu, je komentář k nim zařazován průběžně. Princip je takový, že komentář k přechodnému ustanovení je zařazen do svazku upravujícího materii, s níž to které přechodné ustanovení ideově souvisí. Je-li komentář k jedné části zákona rozdělen do více svazků, obsahuje výklad relevantních přechodných ustanovení až poslední svazek, v němž je příslušná část zákona komentována. Ve vztahu k první části zákona (obecné části) je komentář k přechodným ustanovením obsažen v závěru třetího svazku.

Za autorský kolektiv

Filip Melzer a Petr Tégel